

# Motion till riksdagen

1989/90:K702

av Bengt Silfverstrand och Gunnar Nilsson

(båda s)

Partibegreppet i vallagen

---

I bestämmelserna om statskickets grunder i 1 kap. RF finns bl.a. en föreskrift som säger, att den svenska folkstyrelsen förverkligas genom ett representativt och parlamentariskt statskick samt genom kommunal självstyrelse. Det har förutsetts att partier är nödvändiga som förmedlare av folkviljan. Däremot har lagstiftaren inte ansett sig behöva gå in på en närmare reglering av de politiska partiernas struktur och verksamhetsformer. Undantaget utgörs av den valtekniska definitionen av "parti" som upptagits i 3 kap. 7§ RF: "*Med parti avses varje sammanslutning eller grupp av väljare, som uppträder i val under särskild partibeteckning.*" Det bör tilläggas att under definitionen faller även lösare grupperingar; kriterierna för juridisk person behöver inte vara uppfyllda. Det väsentliga är den gemensamma viljan att framträda under en beteckning.

Detta innebär att en förutsättning för att man skall kunna tala om ett parti är att en gruppering framträder med egna nomineringar och namnvalsedlar som man under en valrörelse i ett bestämt val sprider bland väljarna.

Den partiella författningsreformen, innebärande bl.a. gemensam valdag och en strävan efter ett mera tidsenligt sammanräkningsförfarande, medförde att staten åtog sig att framställa enhetligt utformade valsedlar. De etablerade partierna erhöll också en betydande upplaga av valsedlar kostnadsfritt. Samtidigt gjordes, i syfte att bl.a. tekniskt förenkla förfarandet, lättnader i reglerna om valsedlars ogiltighet och om tolkning av valsedlar. En sådan åtgärd var att slopa regeln om att en valsedel för att vara giltig skulle uppta ett giltigt kandidatnamn. Därmed skapades en förutsättning för regeln i 6 kap. 9 § ValL om en officiell service från statens sida i form av tillhandahållande av s.k. partimarkerade valsedlar på postkontor och i andra röstningslokaler. Detta skedde med hänsynstagande till väljare som inte hade direkt tillgång till traditionella namnvalsedlar men ändå ville delta i valet och stödja sitt partis officiella lista. Möjligheten att helt för hand förfärdiga en egen valsedel kvarstod.

Regeln om tillhandahållande av partimarkerade valsedlar introducerades alltså i den provisoriska lagstiftning inför 1970 års val som fick tillgripas sedan tankarna på ett system med hålkortsvalsedlar skrinlagts. Från början omfattade den partier som var representerade i riksdagen. Sedan utvidgades regeln till att omfatta parti som vid det senaste riksdagsvalet fått mer än 2,5% av rösterna i hela landet. Därefter sänktes erforderlig röstandel till en

procent och slutligen ändrades regeln till att avse de två senaste riksdagsvalen.

Dessa förändringar i förening med en ökande tendens hos olika partier och väljargrupper att uppträda på skilda sätt i de tre valen har lett till att det i vissa fall från valmyndigheternas sida har tillhandahållits partimarkerade valsedlar som varit oönskade av partiet i fråga. Detta har samtidigt resulterat i en sortering på partibeteckning vid den slutliga sammanräkningen, vilken sett sig främmande för den partipolitiska rörelse som framträtt i valet och ansett sig kunna ställa anspråk på att få sig tilldelat de röster som bestått i partimarkerade valsedlar med – en i större eller mindre grad – avvikande partibeteckning jämfört med den som partiet självt framträtt under i valrörelsen.

Detta förhållande är djupt otillfredsställande och bör snarast leda till en ändring i vallagen. En översyn av 6 kap. 9 § Vall. föreslås därför ske i god tid före nästa allmänna val.

Det förekom också i 1988 års val flera fall där mandat kom att bli obesatt eller där mandat besatts med stöd av enstaka handskrivna kandidatnamn. I två kommuner blev mandat för miljöpartiet obesatt p g a att kandidatnamn helt saknades på valsedlarna. I nio kommuner kunde inte någon suppleant utses för miljöpartiet. Även vänsterpartiet kommunisterna saknade helt suppleanter i en kommun. I avsaknad av något handskrivet namn på person, som skulle ha kunnat besätta en fullmäktigeplats, har detta lett till att länsstyrelsen tilldelat "partiet" ifråga mandatet men fått låta platsen i praktiken stå obesatt.

Det kan verkligen ifrågasättas om det alls framträtt något parti i RF:s mening, vilket kunnat tilldelas något mandat. Vi anser att platsen eller platserna under sådana förhållanden borde gå vidare bland övriga partier. Det kan i sammanhanget erinras om att det i tidigare riksdagsval – med helt slutna valkretsar – fanns en regel som innebar att en plats som inte kunde besättas på grund av kandidatbrist skulle tillfalla det av övriga partier som enligt jämförelsetalen stod närmast till att ta mandatet ifråga. En liknande regel bör enligt vår mening nu snarast återinföras i vallagen.

Riksskatteverket behandlade vid sin genomgång av 1988 års val problemet med obesatta mandat. RSV drog härvidlag slutsatsen att omfattningen av obesatta mandat och otillräckligt antal suppleanter utgjorde ett tillräckligt starkt motiv för en särskild översyn av ifrågavarande bestämmelser.

Vid sin behandling av motion K701 1989 (bet. 1989/90:KU12 hänvisar utskottet till att RSV:s rapport är "föremål för beredning i regeringskansliet."

Den ev. översyn som kan bli resultatet av RSV:s rapport avser emellertid uppenbarligen enbart problemet med obesatta mandat, medan ingenting sägs om det missbruk av partimarkerade valsedlar som också det förekom i 1988 års val.

Mot denna bakgrund finner vi det väl motiverat att riksdagen klart uttalar sin mening om behovet av en skyndsam översyn av vallagen i båda ovan nämnda avseenden.

## Hemställan

Mot. 1989/90

K702

Med hänvisning till det anförda hemställs

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en översyn av vallagen.

Stockholm den 15 januari 1990

*Bengt Silfverstrand (s)*

*Gunnar Nilsson (s)*